

DE VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDS BESTUUR, BESTUURSZAKEN, INBURGERING EN GELIJKE
KANSEN

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Regiovorming - voortgangsrapportering

Samenvatting

In de nota aan de Vlaamse Regering van 12 maart 2021 werd afgesproken om jaarlijks aan de Vlaamse Regering te rapporteren over de voortgang van het project regiovorming in al zijn facetten. Deze mededeling bevat de tweede voortgangsrapportering.

1. AFBAKENINGSTRAJECT

Op 9 oktober 2020 keurde de Vlaamse Regering een kadernota goed die de visie op regiovorming weergeeft en het kader voor de verdere aanpak deze regeerperiode (VR 2020 0910 DOC.1096). De nota bevat ook een kaart met een aanzet tot afbakening van referentieregio's.

De Vlaamse Regering vroeg de gouverneurs de lokale gesprekken over regioafbakening te faciliteren en over de aanzet tot afbakening van referentieregio's een advies te formuleren op basis van de bestaande fora op bovenlokaal niveau en op basis van de input van de lokale besturen. Ook de ministers van de Vlaamse sectorale domeinen stelden een advies op.

Op 12 maart 2021 keurde de Vlaamse Regering een tweede nota goed over de afbakening van de referentieregio's en het vervolgtraject (VR 2021 1203 DOC.0187). Voor 4 van de 5 provincies werden de referentieregio's definitief afgebakend. Voor Limburg kwam er een vervolgtraject.

Op 4 februari 2022 besliste de Vlaamse Regering dat de 42 gemeenten van de provincie Limburg zullen behoren tot één referentieregio (VR 2022 0402 DOC.0139). Dit heeft als resultaat dat Vlaanderen wordt verdeeld in 15 referentieregio's. Daarnaast worden 3 subregio's afgebakend in Limburg. Die subregio's vormen de basis om de door de Vlaamse overheid georganiseerde samenwerking vorm te geven in Limburg, indien die samenwerkingsverbanden door hun aard op een kleinere schaal moeten worden georganiseerd dan de referentieregio.

2. LOKALE TRANSITIE

2.1. Afstemmen van lokale samenwerkingsverbanden

De regioafbakening is voor de lokale besturen het startpunt om hun intergemeentelijke samenwerkingsverbanden af te stemmen op de referentieregio's. Dat gebeurt meteen voor de nieuwe samenwerkingsverbanden binnen het toepassingsgebied van de regiovorming, en ten laatste op 1 januari 2031 voor de bestaande samenwerkingsverbanden binnen het toepassingsgebied. Voor de afvalintercommunales werd de streefdatum op 1 januari 2037 gezet. Enkel gemotiveerd en na goedkeuring door de Vlaamse Regering kunnen samenwerkingsverbanden al dan niet tijdelijk de grenzen van de referentieregio's (blijven) overschrijden.

Op 3 februari 2023 bekrachtigde de Vlaamse Regering het decreet over regiovorming en tot wijziging van het decreet van 22 december 2017 over het lokaal bestuur, hierna het Regiodecreet genoemd. Het Regiodecreet zorgt voor een decretale verankering van de referentieregio's en definieert het concept, het toepassingsgebied, de principes en de gevolgen van regiovorming, specifiek voor die lokale samenwerkingsverbanden. Het Regiodecreet bevat ook een procedure voor afwijkingsaanvragen.

Er is een ondersteuningsaanbod voor lokale besturen die hun samenwerkingsverbanden willen afstemmen op de referentieregio's. Zie hierna, '2.4.3 Afstemming van de bovenlokale samenwerking'.

2.2. Vereenvoudiging van lokale samenwerkingsverbanden

Naast het afstemmen van lokale samenwerkingsverbanden op de referentieregio's blijft het de doelstelling om binnen de referentieregio's de huidige verrommeling te saneren en te eindigen met minder tussenstructuren, minder mandaten, meer transparantie en meer daadkracht.

Drie regio's vervullen op dat vlak een pioniersrol. De lokale besturen van de betrokken regio's hebben een plan opgesteld om te komen tot een drastische vereenvoudiging van de samenwerkingsverbanden binnen hun werkingsgebied.

- Regio Midwest: van 183 naar 38 samenwerkingsverbanden, een vermindering van 145 samenwerkingsverbanden.
- Regio Westhoek: van 45 naar 26 samenwerkingsverbanden, een vermindering van 19 samenwerkingsverbanden.
- Regio Zuid-West-Vlaanderen: van 137 naar 44 samenwerkingsverbanden, een vermindering van 93 samenwerkingsverbanden.

Die goede voorbeelden zullen we nog actiever promoten.

In april 2023 lanceerden het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Labo Regiovorming van de VVSG samen een oproep naar lokale besturen die het bovenlokaal landschap in hun regio of subregio eenvoudiger en transparanter willen maken. Dat kan bijvoorbeeld door samenwerkingen rond een bepaald thema samen te voegen of door verschillende thematische werkingen te bundelen in 1 samenwerkingsvorm. Doel is de opmaak van een vereenvoudigingsplan tegen eind 2024. ABB voorziet voor 4 vereenvoudigingstrajecten in een procesbegeleiding door een extern bureau. Met de kennis en praktijkervaring uit de begeleiding van de vereenvoudigingstrajecten zal ook een inspiratiegids opgemaakt worden.

2.3. Waar zijn de regio's mee bezig?

Vlaams minister van Binnenlands Bestuur Bart Somers heeft de ambitie om in de loop van deze bestuursperiode een bezoek te brengen aan de burgemeestersoverleggen van alle referentieregio's in Vlaanderen. Hij gaat er vooral luisteren naar de ervaringen en bekommernissen van de burgemeesters. Het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB) en het Labo Regiovorming (VVSG) nemen ook deel aan de burgemeestersoverleggen om goede voorbeelden en inspirerende praktijken te detecteren en hinderpalen voor regiovorming te inventariseren.

In 2021 bezocht de minister achtereenvolgens regio's Midwest, Westhoek en Zuid-West-Vlaanderen, subregio Neteland, en regio's Kempen en Halle-Vilvoorde. In 2022 bezocht hij Regio Brugge, Regio Gent, Regio Oostende en Regio Waasland.

2.3.1. Inspirerende praktijken

Enkele voorbeelden van inspirerende praktijken die aan bod kwamen op de burgemeestersoverleggen:

- Goed werkende governancemodellen;
- Vereenvoudigingsplannen (zie hiervoor, '2.2. Vereenvoudiging van lokale samenwerkingsverbanden');
- Democratische verantwoording van de regiowerking: een regionaal documentenplatform, een onthaalbrochure voor nieuwe gemeenteraadsleden en informatievergaderingen voor gemeenteraadsleden;
- Samenwerking op het gebied van personeel.

Het Labo Regiovorming zet inspirerende praktijken van regio's en subregio's in de kijker. Dat doet het via de praktijkenbank, een levende databank die permanent wordt aangevuld en geoptimaliseerd: <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/regios-aan-het-woord>.

2.3.2. Vastgestelde hinderpalen voor regiovorming

Enkele voorbeelden van hinderpalen die aan bod kwamen op de burgemeestersoverleggen:

- Sectorregelgeving mag de vorm van intergemeentelijke samenwerking niet bepalen (bv. bij bepaalde sectoren leggen ze op dat een projectvereniging gehanteerd moet worden);
- Schaalvergroting mag niet afgeremd worden in een IGS-subsidiekader. Vanuit financieel oogpunt is het soms interessanter om meerdere subsidieaanvragen in te dienen voor projecten met een kleiner werkingsgebied dan 1 subsidieaanvraag voor een project met een groot werkingsgebied.
- De beleidsperiodes van nauw verwante IGS-subsidiekaders lopen niet gelijk. Bovendien zijn ze niet altijd afgestemd op de lokale beleids- en beheerscyclus van de lokale besturen.

ABB inventariseert de hinderpalen voor regiovorming die aan bod komen op de burgemeestersoverleggen. Ze worden meegenomen en waar mogelijk aangepakt in de Vlaamse en federale impactanalyse.

2.4. Labo Regiovorming

Op 4 december 2020 kende de Vlaamse Regering de VVSG een subsidie toe voor een project 'Labo Regiovorming', voor de periode 2021-2023 (VR 2020 0412 DOC.1343). Op 1 april 2022 keurde de Vlaamse Regering een bijkomende subsidie aan de VVSG goed, specifiek voor de financiering van regionale doorbraakprojecten binnen het Labo Regiovorming (VR 2022 0104 DOC.0408).

Het Labo Regiovorming heeft tot doel ontwikkeltrajecten uit te werken, regionale doorbraakprojecten te realiseren en ondersteuning te bieden bij de afstemming van de bovenlokale samenwerking.

2.4.1. Ontwikkeltrajecten

Een ontwikkeltraject heeft als doel referentieregio's te ondersteunen in de ontwikkeling van het burgemeestersoverleg en andere regionale fora. Een ontwikkeltraject zet in op duurzaam netwerken, gedreven door inhoud en innovatieve werkwijzen, en zelfevaluatie.

In 2022 liepen er ontwikkeltrajecten in Limburg, Regio Antwerpen en Regio Gent. De resultaten en geleerde lessen van de ontwikkeltrajecten zullen worden toegelicht op de studiedag van het Labo Regiovorming op 23 november 2023.

Meer informatie over het werkpakket 'ontwikkeltrajecten' is te vinden op de website van het Labo Regiovorming: <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/ontwikkeltraject>.

2.4.2. Regionale doorbraakprojecten

Een groep van lokale besturen in een referentieregio of subregio kan een idee voor een regionaal doorbraakproject insturen. Bij een regionale doorbraak slaan lokale besturen samen met andere overheden en/of partners de handen in elkaar om een maatschappelijke uitdaging aan te pakken.

In 2021 selecteerde Labo Regiovorming 7 regionale doorbraakprojecten; in 2022 kwamen daar nog eens 5 projecten bij. Alle projecten dienen tegen 30 september 2023 hun eindrapportering in te dienen. De resultaten en geleerde lessen van de regionale doorbraakprojecten zullen worden voorgesteld op de studiedag die Labo Regiovorming op 23 november 2023 organiseert.

Meer informatie over het werkpakket 'regionale doorbraakprojecten' is te vinden op de website van het Labo Regiovorming: <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/regionale-doorbraken>

2.4.3. Afstemming van de bovenlokale samenwerking

Het Labo Regiovorming maakte een vergelijking van de referentieregio's en de samenwerkingsverbanden die daarbinnen moeten vallen. De inventaris laat de impact zien op het niveau van het lokaal bestuur, op het niveau van de regio en Vlaanderen en op het niveau van het samenwerkingsverband. Er is een rapport beschikbaar voor elk lokaal bestuur en voor elke referentieregio.

Regio's kunnen het Labo een toelichting vragen op het burgemeestersoverleg of andere regionale fora. Het Labo biedt ook trajectbegeleiding bij het uitwerken van een stappenplan voor afstemming op de referentieregio.

Lokale besturen en samenwerkingsverbanden kunnen het Labo een toelichting vragen op CBS, MAT of gemeenteraadscommissie, respectievelijk op het bestuursorgaan van het samenwerkingsverband. Zij kunnen ook deelnemen aan het kennisdelingsplatform 'afstemming bovenlokale samenwerking'.

Meer informatie over het werkpakket 'afstemming van de bovenlokale samenwerking' is te vinden op de website van het Labo Regiovorming: <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/afstemming-bovenlokale-samenwerking>.

Op 8 november 2022 organiseerde het Labo Regiovorming een studiedag over regiovorming.

2.4.4. Evaluatie Labo Regiovorming

Het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing zal de komende maanden de werking van het Labo Regiovorming evalueren als onderdeel van de tussentijdse evaluatie van het traject regiovorming. De eerste resultaten zullen dit najaar bekend zijn.

Zie hierna, '5. Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing'.

3. VLAAMSE TRANSITIE

De regioafbakening is ook voor Vlaanderen het startpunt om de door Vlaanderen opgelegde of gestimuleerde samenwerkingsvormen af te stemmen op de referentieregio's.

- Dat gebeurt meteen voor de nieuwe samenwerkingsvormen, en ten laatste op 1 januari 2025 voor de bestaande samenwerkingsvormen binnen het toepassingsgebied.
- Voor samenwerkingsvormen die werken met een oproep of aanvraagprocedure, is de uiterste datum van afstemming de start van de eerstvolgende erkennings- of subsidieronde.
- Het regelgevend kader moet uiterlijk begin 2024 in die zin aangepast zijn dat de werkingsgebieden van de samenwerkingsverbanden binnen de afgesproken overgangstermijn gealigneerd worden met de referentieregio's.
- Enkel gemotiveerd en na goedkeuring door de Vlaamse Regering kunnen samenwerkingsvormen al dan niet tijdelijk de grenzen van de referentieregio's (blijven) overschrijden, en dit enkel op het niveau van een individueel samenwerkingsverband.

ABB heeft voor elk betrokken entiteit van de Vlaamse overheid een impactanalyse uitgevoerd en de resultaten daarvan opgenomen in een fiche. Het doel was een overzicht te krijgen van de verschillende samenwerkingsvormen opgelegd of gestimuleerd door Vlaanderen. De entiteiten van de Vlaamse overheid kregen de vraag om de fiches aan te vullen en waar nodig feedback te geven.

Elke sector neemt een beleidsinitiatief om het regelgevend kader aan te passen aan de regiovorming. Dat kan een sectorspecifiek traject zijn. Daarnaast coördineer ik een traject voor een verzameldecreet en een verzamelbesluit, dat de aanpassingen aan de sectorregelgeving bundelt die niet in sectorspecifieke regelgevingstrajecten zijn gevat. Timing voor eerste principiële goedkeuring is 14 juli 2023.

Bijlage 1 bevat een overzicht van intergemeentelijke en bovenlokale samenwerkingsvormen die binnen het toepassingsgebied van de regiovorming vallen. Voor elke samenwerkingsvorm wordt aangegeven welke de uiterste datum van afstemming is, welk beleidsinitiatief de betrokken sector zal nemen om het regelgevend kader aan te passen en wat de stand van zaken is.

Bijlage 2 bevat een overzicht van de vastgestelde hinderpalen voor regiovorming en de daaruit volgende actiepunten.

4. IMPACTANALYSE FEDERALE BEVOEGDHEDEN

Ook met de federale overheid is de dialoog gestart over de afstemming van hun regionale afbakeningen op de referentieregio's. Op 4 mei 2022 vond een eerste verkennend overleg plaats tussen de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur en de federale minister van Binnenlandse Zaken. Op 10 mei 2023 vond in dat kader ook een overleg plaats tussen het kabinet van de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, de federale minister van Justitie, het Agentschap Binnenlands Bestuur en de FOD Justitie. Het engagement is genomen om te bekijken hoe de referentieregio's meegenomen kunnen worden in de lopende onderzoeken en discussies over de hervorming van de politiezones, hulpverleningszones en gerechtelijke arrondissementen. Daarnaast zullen steeds alle voorstellen van onderuit om regionale afbakeningen af te stemmen op de referentieregio's welwillend bekeken worden, zo lang dit niet leidt tot schaalverkleining.

5. STEUNPUNT BESTUURLIJKE VERNIEUWING

Op 4 december 2020 keurde de Vlaamse Regering de erkenning van het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing voor de periode 2021-2025 goed (VR 2020 0412 DOC.1371). Het Steunpunt voorziet in wetenschappelijke ondersteuning, begeleiding en evaluatie van het project regiovorming. De onderzoekslijn 'Lokale autonomie en verantwoordelijkheid' bevat een onderzoeksthema regiovorming. De onderzoeksagenda vertrekt vanuit drie centrale uitgangspunten, gericht op het leveren van inzichten en inspiratie over: (1) de noodzaak aan van onderuit opgebouwde en lokaal gedragen regio's; (2) de noodzaak aan een vast afgebakende, coherente visie op regio's; en (3) de noodzaak aan samenwerking binnen en tussen bestuursniveaus.

Onderzoeksvragen die in 2022-2023 aan bod kwamen, zijn:

- 1) Werkpakket 'Regio's als leidraad voor ambtelijke (re)organisatie? De regiocapaciteit van Vlaamse administraties kritisch ontleed'
- 2) Werkpakket 'Regionale samenwerking verankeren: inzet en (her)verdeling van hulpmiddelen, toegepast op beleidsdomein Ruimtelijke Ordening'
- 3) Werkpakket 'Vervoerregio's': Wat kunnen de ervaringen van de afgelopen jaren ons leren over het potentieel van de vervoerregio's om als bestuurlijk instrument interbestuurlijke samenwerking vorm te geven?
- 4) Werkpakket 'Levende krachten en ontwikkelingen – WVG': Welke ontwikkelingen in werkingsschalen kunnen we vaststellen bij maatschappelijke dienstverleners die actief zijn binnen het domein van WVG? Welke implicaties heeft dit voor het samenspel dat zich daarbij ontwikkelt met lokale besturen en Vlaamse overheid?
- 5) Werkpakket 'Tussentijdse evaluatie regiovorming': In welke mate heeft het regiovormingstraject tot dusver bijgedragen aan het realiseren van de vooropgestelde beleidsdoelstellingen op het vlak van binnenlands bestuur?

Op 21 juni 2022 organiseerde het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing een studiedag 'Regio's in Vlaanderen'.

Meer informatie over de onderzoeksagenda en de opgeleverde onderzoeksrapporten is te vinden op de website van het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing:

<https://www.steunpuntbestuurlijkevernieuwing.be/>

De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen,

Bart SOMERS